

»Dober dan, gospodična učiteljica!«

Zgodovina, pravijo, je učiteljica življenja. Je interdisciplinarna veda, ki proučuje človeško družbo v času in prostoru. Je polna zgodb, ljubezenskih, spletkarskih, rivalskih, vojnih in še bi lahko naštevali. Iz njenih napak naj bi se učili za boljšo prihodnost.

Pomembno vlogo pri proučevanju in interpretaciji preteklosti ter njenem približevanju širši javnosti imajo zagotovo muzeji. In kaj so muzeji? Še zdaleč ne zaprašene stare stavbe, ki samo hranijo predmete iz preteklosti. Muzeji so varuhi premične kulturne dediščine, po kateri predstavljajo zgodbe posameznega obdobja, kraja, ljudi itd. Njihova vloga v sodobni družbi postaja vse pomembnejša, kajti vedno bolj postajajo prostori druženja, dialoga, učenja, izkustev in še bi lahko naštevali. Svoje obiskovalce vodijo skozi preteklost proti sedanjosti in prihodnosti ter spodbujajo kritično razmišljanje.

V Sloveniji imamo danes večje število muzejev, med njimi 13 državnih – to pomeni, da je njihova ustanoviteljica država. Med slednje sodi tudi Slovenski šolski muzej, sicer eden najstarejših muzejev na Slovenskem, katerega začetki segajo v čas Avstro-Ogrske, in sicer v leto 1898.

Slovenski šolski muzej s svojimi bogatimi zbirkami prikazuje zgodovino šolstva na Slovenskem, s pedagoškim programom pa še dodatno poskrbi za posebno doživetje. Posebnost med razstavnimi prostori namreč predstavlja stara učilnica, ki obiskovalcem omogoča, da se udeležijo stare učne ure ter tako potujejo v preteklost in izkusijo »živo igro zgodovine«. Pred več kot desetletjem, natančneje v letu 2008, sem imela priložnost prvič izkusiti staro učno uro tudi sama. Kot ena od kandidatov za nove vodiče, ki so jih iskali v muzeju, sem se poleg vodenega ogleda stalne razstave udeležila učne ure Lepopisa iz leta 1930, ki jo je v vlogi gospodične učiteljice Josipine Koren izvajala kasnejša kolegica Natalija Žižić. Skupina osnovnošolcev, ki sem se ji pridružila na uri, je bila razigrana, toda ko je šolski zvonec pozvonil in je v učilnico vstopila gospodična učiteljica, je nastala smrtna tišina. Ob njenem strogem, od glave do peta zapetem videzu in strogem pogledu smo komaj izustili pozdrav: »Dober dan, gospodična učiteljica!« Čeprav sem bila že študentka, so učiteljčin videz, njen arhaični govor in ambient učilnice tako kot osnovnošolce tudi mene prepričljivo popeljali v leto 1930. Izkušnja, ki v spominu ostane za vedno. Nikakor pa si nisem predstavljala, da bom že čez nekaj let dobila priložnost tudi sama stopiti v čevlje take gospodične učiteljice.

Od aprila 2008 sem v Slovenskem šolskem muzeju najprej opravljala delo muzejske vodičke. Po stalni in občasni razstavi sem vodila skupine vseh starosti. Moji najmlajši obiskovalci so šteli komaj pet let, najstarejši pa so praznovali 60. obletnico mature. Prav vsaka skupina je bila po svoje posebna in je predstavljala svojevrsten izziv, kajti razlago je bilo treba vsakokrat prilagoditi starosti in situaciji. V vlogi vodičke sem obiskovalce pripravljala tudi na učne ure. Ob tem je bilo izjemno pomembno, še posebej za mlajše obiskovalce, da so bila navodila jasna. Udeležencem ure sem tako povedala, da je treba na pričetku ure vstati in gospodično učiteljico oziroma gospoda učenika v en glas pozdraviti, da se z go-

*"Prvo pravilo: Ko odgovarjaš, vstani!"
(SŠM, fototeka, foto: Marjan Javoršek).*

spodično učiteljico/gospodom učenikom pogovarja stojе, da se odgovarja v celih stavkih, predvsem pa, da se učiteljico naziva z gospodična, nikakor ne z gospa. Toda ničkolikokrat se je zgodilo, da so kljub večkratnemu ponavljanju obiskovalci ob pogledu na gospodično učiteljico ali gospoda učenika navodila preprosto pozabili. Sploh najpogostejša napaka je bila, da so učiteljico vseeno nagovorili z gospa; zgodilo se je celo, da je bil gospod učenik preprosto preimenovan v gospoda mučenika.

V šolskem letu 2011/2012 sem poleg različnega dela, ki sem ga v muzeju opravljala, stopila tudi v čevlje gospodične učiteljice. V vlogi gospodične učiteljice Amalije Cvirn sem vodila najprej učno uro *Ročna dela: Prišijmo si gumb!*, ki je postavljena v čas Kraljevine SHS, in sicer v leto 1926. Že v naslednjem šolskem letu (2012/2013) sem začela izvajati dodatno učno uro *Lepopis* iz časa Kraljevine Jugoslavije (1930), v šolskem letu 2013/2014 pa sem prevzela tudi vodenje posebne *Učne ure za tujce* postavljene v čas Avstro-Ogrske (1906), ki sem jo vodila v angleškem jeziku. Zaradi potrebe po prilagoditvi pedagoškega programa najmlajšim obiskovalcem sem v šolskem letu 2016/2017 pričela voditi posebej prilagojene učne ure *Stara šola za najmlajše*, hkrati pa sem v istem obdobju pričela še občasnoma nadomeščati pri izvedbi učne ure *Lepo vedenje* iz leta 1907.

Začela sem z učno uro, ki je bila namenjena otrokom od 4. razreda dalje, s prevzemom drugih učnih ur pa so se postopoma za šolskimi klopmi našle vse starostne skupine osnovnošolcev, dijaki, študenti, odrasli, tudi upokoјenci. In ravno ta pestrost mi je predstavljala izziv prav vsak dan. Vsebinsko učne ure in na-

čin izvedbe sem vedno prilagodila starostni skupini udeležencev. Tako sem npr. pri najmlajših redkokdaj uporabila kaznovanje. Večinoma sem različne oblike kaznovanja le predstavila. Če pa se je našel kak korenjak v skupini, in ta se je velikokrat našel, so tudi najmlajši lahko izkusili katero od starih šolskih kazni – najpogosteje kar sedenje v oslovski klopi. Pri starejših obiskovalcih (2. in 3. triada OŠ, dijaki, študenti), ki so seveda jasno razumeli, da je tudi kaznovanje del »žive igre zgodovine«, sem to lahko bolj vključila. Tako so lahko izkusili klečanje na koruzi, sedenje v oslovski klopi, nošenje oslička na hrbtu oziroma kdaj pa kdaj se je zgodilo tudi, da je bil kak posameznik poslan iz učilnice, da se je umiril. Ukrep, ki sem ga uporabila zelo redko, vendar je bil včasih nujen, da je lahko ura normalno stekla. Od vseh naštetih kazni sem najpogosteje uporabila oslovsko klop. Razlog je bil preprost: da sem učno uro popestrila. Ko je bil namreč učenec kaznovan s sedenjem v oslovski klopi, je bilo jasno navodilo, da naj zajaha oslička in namesti roke med ušesa. In tukaj se je začel zaplet. Na kakšne načine vse so poskušali dati roke med svoja ušesa. In ko sem jih vprašala, kaj počnejo, so se samo še dodatno zmedli. Oslovsko klop je v obliki osla in mišljeno je bilo seveda, da namesti roke med oslova ušesa. Le redkim je to uspelo že takoj in tako smo strogi učni uri dodali tudi kanček sploščenosti in smeha.

Poseben izziv so predstavljali srednješolci. Pri njih sem na začetku morala vložiti več energije, da so se sprostili in vživeli v učno uro. Toda ko so se vživeli, so to lahko bile najboljše ure, kajti v tem primeru jih nisem samo jaz postavljala pred izzive, pač pa so izzive postavljali tudi oni meni. Tako se po vseh teh letih še danes spomnim ene od prigod z dijaki, povezanih s kaznovanjem. Pri uri lepopisa smo na posamezne črke, ki smo jih pri uri spoznavali, navadno iskali imena rastlin ali živali. Pri črki »o« sem npr. vedno spraševala po živalih, pri čemer sem obiskovalce napeljevala, da se spomnijo na osla. To je bila namreč lepa iztočnica, da sem lahko predstavila oblike kaznovanja (sedenje v oslovski klopi, nošenje oslovske glave na hrbtu). Eden od dijakov se je po nekaj poskusih končno spomnil na osla. In ko sem ga vprašala, če vidi kakšnega osla v razredu (mislila sem na oslovsko klop), me je hladno resno gledal in odgovoril, da ga vidi, in sicer da ga gleda. Pri tem je seveda nakazoval, da misli mene. Kako se sedaj rešiti iz nastale situacije? Jasno je bilo, da izjava ni bila slabonamerna, temveč je šlo za izziv. Še danes ne vem, kako sem mi je uspelo tako hitro odzvati, toda v naslednjem trenutku sem dijaka poklicala k sebi, mu nadela oslička na hrbet in rekla, da se moti. Ne gleda on osla, temveč ga gledam jaz. In ta isti dijak je ponosno zakorakal z osličkom na hrbtu nazaj za šolsko klop in vneto sodeloval naprej.

Zopet pri odraslih je bilo kaznovanje lahko dvorezen meč, odvisno je bilo seveda od tega, koliko so se bili pripravljeni vživeti v vlogo učencev. A vendar, če pogledam vseh osem let, ko sem izvajala različne učne ure, se je le redko pripetilo, da se obiskovalci ne bi vživeli v vlogo učencev. Prej se je zgodilo, da so se še preveč vživeli in uro vzeli zelo zares. To se je sploh pri mlajših obiskovalcih včasih izrazilo z jokom. Gospodična učiteljica je bila pri svojem delu stroga, dosledna in tako vlogo sem poskušala odigrati tudi sama. Tako se je, sploh na začetku moje učiteljske poti, nekajkrat pripetilo, da je kateri od učencev med uro potočil solzo. Pa ne, ker bi ga kaznovala, pač pa, ker se je tako vživel v zgodbo in je preprosto

*"Naše najbolj naravno pomagalo za računanje so prsti. Koliko je 8 plus 2?"
(SŠM, fototeka, foto: Marjan Javoršek).*

zapadel v nekakšen krč. Seveda sem v taki situaciji hitro zamenjala resen pogled z nasmehom, da je učenec spoznal, da je vse skupaj vendarle igra.

Iz zgornjih vrstic je morda na prvi pogled razbrati, da se na učnih urah samo kaznuje. To še zdaleč ne drži. Res pa je, da je kaznovanje pomemben člen. Namen učnih ur, ki so pripravljene v skladu s starimi učnimi načrti, je obiskovalca seznaniti z vsebinami, ki so jih nekoč poučevali, načinom podajanja znanja, predstavitev starih učnih pripomočkov, poudarek pa je tudi na odnosu učitelj-učenec. Z učno uro se je obiskovalce vedno poskušalo spodbujati h kritičnemu razmišljanju, primerjavi pouka nekoč in danes ter razmišljanju o odnosu do učiteljev in nasploh starejših. A ne glede na vse, so moje izkušnje take, da so se učenci velikokrat najbolj veselili ravno kaznovanja.

V osmih letih sem imela priložnost izvajati več vsebinsko zelo različnih učnih ur, pri čemer mi je bila najbolj pri srcu ura lepopisja. Vedno se mi je zdelo najbolj razgibana in bogata z vsebino. In čeprav sem šibo gospodične učiteljice Amalije Cvirn odložila 31. maja 2018, je ta ostala del mene. Še danes se spominim vsake besede scenarija vsake od učnih ur, ki sem jih izvajala in vedno bom ponosna, da sem lahko bila del učiteljskega kolektiva Slovenskega šolskega muzeja. Medtem ko sem poskušala obiskovalcem dati nepozabno izkušnjo na učnih urah in jim predati tako na uri kot na vodstvih določeno znanje, so obiskovalci hkrati tudi meni pomagali, da sem rasla, se razvijala, urila svoje *igralske veščine* in se urila v javnih nastopih.

Maja Hakl Saje, gospodična učiteljica *Amalija Cvirn*
(učne ure Ročna dela, Lepopis, Učna ura za tujce, Stara šola za najmlajše,
Lepo vedenje)